

Frank Ignác (1788-1850), a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja
Ignác Frank (1788-1850), Corresponding Member of the Hungarian Academy of
Sciences

Frank Ignác, magyar magánjog kiemelkedő művelője, egyetemi tanár 1788. március 23-án született Nagykárolyban (Szatmár vármegye). 1850. március 4-én hunyt el Bécsben. A Magyar Tudományos Akadémia 1847. december 23-án tartott közgyűlésén (ülésén) választotta levelező tagjául. Székfoglaló előadását „Ősiség és elévülés” címmel az 1848. szeptember 18-án tartotta. Megemlíthetjük, hogy a székfoglaló előadás megtartására egy héttel azt követően került sor, hogy Batthyány Lajos Bécsből visszatérve kormányával együtt lemondott. A súlyos alkotmányos krízis éppen a székfoglaló előadás hetében rendeződött, mivel Batthyány elvállalta az újabb kormány megalakítását István nádor szeptember 12-én kelt megbízását elfogadva.

Frank Ignác székfoglaló előadása még ennek az évnek a végén nyomtatásban is megjelent a Magyar Királyi Egyetemi Nyomda kiadásában (Buda, 1848.). Székfoglaló előadásában az ősiség kérdését szélesebb összefüggésben, elsősorban a hitelhez kapcsolva elemzi.

Frank Ignác szerény körülmények között élő polgári családból származott. Középiskolai tanulmányait Nagykárolyban, a színvonalas kegyesrendi (piarista) gimnáziumban végezte. 1803. szeptember 29-én maga is belépett a rendbe. Ezt követően két éven át a Nyitra vármegyei Privigyén (ma: Szlovákia; szlovák neve: Prievidza, német neve: Priwitz) a XVII. század második felében alapított, híres kegyesrendi iskolában (kollégiumban) a klasszika-filológia tanára volt.

Később, 1806 és 1808 között a selmecebányai egyházi, kegyesrendi iskolákban tanított. A bölcséleti tudományokat Vácon két éven át, 1809-ben és 1810-ben hallgatta. 1810. augusztus 26-án a szépművészetek és bölcsélet doktorává avatták. 1811-ben Pesten a nemzeti, magyar nyelven oktató iskolákban tanított. 1811-ben kilépett a piarista rendből. Kilépésének okát nem ismerjük.

1811-1815 között Frank Ignác a pesti egyetemen jog- és államtudományi tanulmányokat folytatott. Jogi doktorrá 1815. május 19-én avatták. Nem sokkal később, a korban szokásos ún. törvénygyakorlat (bíróági és közigazgatási praxis) után ügyvédi oklevelet szerzett. 1819-ben a kassai királyi (állami) akadémián a magyar magán- és büntetőjog rendes tanárává nevezték ki. 1827 júniusában a pesti tudományegyetemre Kelemen Imrének (1745-1819) 1817-ben történt nyugdíjazása és két évvel később bekövetkezett halála után hosszabb ideig betöltetlen maradt katedrájára kapott meghívást. Feladata a hazai magánjog (ius privatum) oktatása és művelése volt. A tekintélyes tanszék elnyerése Frank Ignác komoly szakmai elismerését jelentette.

Frank Ignác 1830-ban a pesti tudományegyetem jog- és államtudományi (törvénytudományi) kar seniorja és ezáltal az egyetemi tanács (senatus) állandó tagja lett. Ez a pozíciója tette lehetővé, hogy több esetben hatással legyen a tanácskozásokon elfogadott határozatokra, döntésekre. Említést érdemel, hogy kollégái bizalmából az egyetem érdekeit közelebbről illető fontos okiratok, dokumentumok szerkesztésével is megbízták. Ezek közül kiemelendő a pesti tudományegyetemnek 1834. december 13-án kelt felterjesztése, melyben az egyetem könyvnyomdai tulajdonjogának szűkítése, korlátozása ellen tiltakozott. Felszólalását felhasználta a tanulmányok, nem szorítkozva csupán a jogi stúdiumok körére, szomorú helyzetének tárgyyszerű, objektív módon történő bemutatására.

A törvénytudományi kar igazgatói tisztét Frank Ignác Markovics János és utóda, Uzovics igazgató halála után hosszabb időn át látta el.

1832. augusztus 14-én a pesti tudományegyetem rektorává választották. Ebben a minőségében még ez év októberében felsőbb utasításra átadta a budai főgimnáziumot a piarista rendnek.

Frank Ignácot 1846. május 2-án érdemei elismeréséül királyi tanácsossá nevezték ki. 1848/1849-ben a gyakran távollevő egyetemi rektor helyett járt el, őt képviselve. 1849 júniusában Horváth Mihály vallás- és közoktatási miniszter az egyetem helyzetének rendezéséig annak igazgatóságával bízta meg.

Ezt a tisztét mindaddig viselte, ameddig az osztrák császári seregek másodszori bevonulása után, július utolsó napjaiban Bécsbe rendelték, hogy a Magyarországot érintő jogi kérdésekkel foglalkozó bizottság munkájában részt vegyen. Ezek egyikében az ősiség (aviticitas) történeti fejlődését, természetét és az arra vonatkozó intézkedések körüli nézeteit terjedelmesen fejtegette. Művének befejezése után nem sokkal az elméje elborult és Bécsben önmaga vetett véget életének.

A közigazság törvénye Magyarhonban című, két részben és három kötetben publikált (Buda, 1845-1847. Két rész, 3 kötetben) munkája V. Ferdinánd király rendeletéhez kapcsolódik. Az uralkodó az ország rendjeinek ismételt kifejezett kívánságára ugyanis 1844-ben, a mű első részének illetve első kötetének megjelenését megelőző évben elrendelte a tudományok magyar nyelven történő tanítását. Itt utalunk arra, hogy Henfner János "Római magánjog" című munkája (Pest, 1855-1856.) az első magyar nyelven publikált római jogi tankönyv. A három kötetes munka, miképpen erre Henfner is utal, „többnyire” Haimberger és Schilling tankönyvei alapján készült. Az osztrák szerzők hatása a magyar nyelvű terminológiában is (például a „dologbani” és a „dologhozi” jogok közötti megkülönböztetés) kifejezésre jut. Az egyházjog és a hűbérjog (ius feudale) mellett a római jog az a diszciplína, amelynél a legnehezebb a latin nyelv „pótlása” a magyar terminológiával. Még a Henfner-féle első magyar nyelvű tankönyv megjelenése előtt dolgozta ki Frank Ignác Eötvös József kérésére az egyetemi oktatás reformjára vonatkozó javaslatot. Frank nézete szerint a római jognak mindenképpen nagyobb súllyal oktatandó tárgynak kell lennie. Hangsúlyozta, hogy ebben a vonatkozásban a külföldi tapasztalatok fokozottabb mértékű figyelembevételre kívánatos. Tekintettel kell lenni ugyanis arra, hogy a külföldi egyetemeken négy római jogi diszciplína is van: az Institutiók, a történet- és régiségek, a Pandekták és végül a kútfők magyarázó fejtegetése (exegézis).

Frank Ignác írásmódjára nézve a korban általánosan elfogadott szabályoktól eltért. Alapvetően Verseghy Ferenc (1757-1822) költő, irodalomszervező, műfordító és filológus rendszeréhez ragaszkodott. A jogtudós az irodalom, a törvényhozás és a törvénykezés (bíráskodás) korában használatos szaknyelvét mellőzve, sajátos, korábban nem ismert kifejezéseket használt. Ebből adódóan munkája használatát, újító szándéka ellenére, kortársai és az utókor számára egyaránt jelentős mértékben megnehezítette.

Az első jelentős, modern fogalommal élve az „europaizálódás“ irányában ható változást a magyar civilisztikában a német pandektisztika (pandektajog, pandektatudomány) Friedrich Carl von Savigny nevéhez kapcsolódó irányzatának hatása jelentette. Ez a XIX. század első nagy magánjogásznál, Frank Ignácnál mutatható ki legkorábban, aki jóllehet következetesen ellenezte a kodifikációt, mégis, Szalay László (1813—1864) találó szavaival, „egy új aera úttörőjének” tekinthető. Frank Ignác az 1823-ban közzétett, még az észjogi irányzat (Vernunftrecht), elsősorban Christian Wolff hatását tükröző „Specimen elaborandarum institutionum iuris civilis Hungarici” című művében a magyar földtulajdoni viszonyok tárgyalásánál római jogi fogalmakat használ, melyek más munkáiban is gyakran feltűnnek a hazai jog bemutatása során. Amint azt Pólay Elemér kimutatta, Frank Ignác még nem tekinthető a Történeti Jogi Iskola (Historische Rechtsschule) képviselőjének. A Történeti Jogi Iskola, közelebbről a pandektisztika (Pandektenrecht illetve Pandektenwissenschaft) a maga teljességében először Frank Ignác tanítványánál, Wenzel Gusztávnál (1818-1891) jelentkezik.

Wenzel Gusztáv alkalmazza „A magyar magánjog rendszere” című művében a pandektarendszert, és a pandektisztikára támaszkodva először ő fejt ki hazai jogtudományunkban a jogviszony, a jogintézmény, a jogi tény és a jogügylet tanát.

Frank Ignác munkáiban a feudális, hűbéri magyar magánjogot (*ius privatum*) dolgozta fel nemzetközi mércével mérve is magas színvonalon. Hangsúlyoznunk kell, hogy a kiemelkedő jogtudós a magyar magánjogot belső fejlődés, nem pedig gyökeres átalakítás útján kívánta korszerűsíteni, a kor igényeivel összhangba hozni.

Műveiben hivatkozott a korában ismert, már hatályban lévő magánjogi kódexekre, így a Porosz Általános Törvénykönyvre (*Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten*), a francia Code civil-re és az Osztrák Polgári (magánjogi) Törvénykönyvre (ABGB). Figyelemmel volt kora francia, osztrák és német magánjogi szakirodalmára is. Mint a Történeti Jogi Iskola követője gyakran idézte Carl Friedrich von Savigny (1779-1861) munkáit.

Frank Ignác nagy gonddal és jelentős pénzáldozattal gyűjtött 14 000 kötetből álló, igen értékes könyvtárát Pest városának hagyományozta. Pest városa a könyvtár őrizetét a pesti tudományegyetemre bízta, majd 1875-ben örök tulajdonául adományozta az egyetemi könyvtárnak. A város nevezetességei közé sorolt gyűjteményéről, a későbbi főváros közkönyvtárát megalapozó könyvtáráról van itt szó, amelyet Frank Ignác – egyetlen tömondatba zárt – végrendeletével hagyományozott a nemzetre. Tudományos közgondolkodásunk részének kellene lennie annak, hogy ez a gesztus éppen a magyar jogtudomány egyik kiemelkedő személyiségétől származik.

Frank Ignác testámentuma kiemelkedő kulturális jelentőségű tett volt. Hazánkban előtte is volt szellemi felemelkedésünknek nem egy gazdag mecénása, de önerejéből ilyen komoly anyagi áldozatot talán egyik sem hozott a nemzet szellemi gyarapodása, felemelkedése érdekében.

A Magyar Tudományos Akadémián Pauler Tivadar (1816-1886) az MTA levelező, később rendes, igazgatósági és tiszteleti tagja tartott Frank Ignác felett 1850. november 25-én emlékbeszédet, mely egy évvel később nyomtatásban is megjelent.

Frank Ignác, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja méltán foglal helyet a XIX. magyar jogtudósainak pantheonjában.

Frank Ignác munkái

Specimen elaborandarum institutionum juris civilis Hungarici; continens: I. Praecognita; II. Doctrinam de donatione regia. Cassoviae, 1820. (újabb kiadás: Cassoviae, 1834.); Principia juris civilis Hungarici. I-II. kötet. Pestini, 1828-29.; Novum supplementum principiorum juris civilis Hungarici, continens addenda et corrigenda ex decretis ann. 1830. et 1836. Pestini, 1837.; A közigazgatás törvénye Magyarhonban. Két rész, 3 kötetben. Buda, 1845-1847. (A mű reprint, nem teljes terjedelemben, kiadásban 1987-ben ismét kiadásra került) és Ősiség és elévülés. Értekezés. Buda, 1848. Utalunk arra, hogy két munkája, az Észjogtani vázlat és a Magyar büntetőjogtan kézirat formájában maradt fenn, nyomtatásban nem került kiadásra.

Felhasznált irodalom

Pauler Tivadar: Emlékbeszéd Frank Ignác akadémiai tag felett. Pest, 1851.; Pauler Tivadar: Adalékok a hazai jogtudomány történetéhez. Budapest, 1878.; Villányi Fürst László: Jogi professzorok emlékezete. Budapest, 1935.; Nizsalovszky Endre: Frank Ignác. A jogtörténeti iskola és a szabadságharc. In: Jogtörténeti tanulmányok. III. kötet. Budapest, 1974.; Pólay Elemér: A pandektisztika és hatása a magyar magánjogtudományra. *Acta Universitatis*

Szegediensis de Attila József nominatae. Acta Juridica et Politica. Tomus XXIII. Fasc. 6. Szeged, 1976. és Horváth Pál: Frank Ignác. Budapest, 1993.

Hamza Gábor, egyetemi tanár

Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE)

Állam- és Jogtudományi Kar

az MTA rendes tagja

email: gabor.hamza@ajk.elte.hu